

1. Absolutyzm oświecony

a) definicja – system polityczny, w którym władca sprawuje nieograniczoną władzę dla dobra ogółu (przeprowadza reformy militarne, oświatowe i gospodarcze w celu wzmocnienia militarnego, gospodarczego państwa). System absolutyzmu oświeconego wykształcił się w XVIII w. w Austrii, Prusach i Rosji.

b) cechy monarchii absolutnych.

- wzmocnienie władzy centralnej – monarcha o nieograniczonej władzy, który rządzi zgodnie z interesem państwa (racją stanu); władca „pierwszym sługą państwa”, który zapewnia poddanym opiekę i warunki do rozwoju.
- rozwój organów administracyjnych pomagających w zarządzaniu państwem (powstanie nowożytnych rządów z ministerstwami / departamentami),
- powstaje nowa administracja zależna od władcy – urzędnicy za pełnione funkcje otrzymują wynagrodzenie; o obsadzie stanowisk nie decyduje już pochodzenie ale kwalifikacje,
- rozwój nowoczesnej, zawodowej armii – armia nie pochodzi już z pospolitego ruszenia. Jest to zawód, który wykonywany jest przez całe życie,
- rozwój oświaty – przeprowadza się reformę programów zgodnie z naukami oświecenia. Zakłada się liczne szkoły, których zadaniem jest kształcenie kadry urzędniczej i wojskowej
- ograniczenie roli Kościoła, który podporządkowano państwu. Jego zadaniem jest umacnianie pozycji monarchy w państwie,
- powstanie niezależnego sadownictwa,
- rozwój gospodarczy (rolnictwo, przemysł), dzięki któremu wzrastają dochody skarbu państwa – popierano merkantylizm i protekcjonizm,
- poddani stają się obywatelami.

2. PRUSY- dynastia Hohenzollernów

a) Fryderyk Wilhelm (1640 – 1688) (WIELKI ELEKTOR)

- wprowadził stałe podatki na utrzymanie armii. Płacili je mieszczaństwo i chłopcy,
- rozbudował armię.

b) Fryderyk I (1688 – 1701, 1701 – 1713) – jako elektor brandenburski nosił imię Fryderyk III, gdy został królem Prus w 1701 r. przyjął imię Fryderyka I. Przekształcił Prusy w królestwo.

c) Fryderyk Wilhelm I (1713 – 1740)

- **reforma armii**
 - przekształcenie armii zaciężnej (opartej na wojskach najemnych) w armię poborową, która bazowała na poborze rekruta = armia narodowa
 - zwiększył liczebność wojska. Armia ta składała się z rekrutów (chłopów i mieszczan). Obowiązek wojskowy nie obowiązywał: właścicieli gospodarstw, warsztatów i ich najstarszych synów oraz szlachty,
 - powołano nowy organ dowódczy – Generalny Komisariat Wojny. Organ ten skupiał kompetencje sztabu, ministerstwa wojny i ministerstwa finansów,
 - każda jednostka otrzymała swój okręg rekrutacyjny = kanton,
 - stopnie oficerskie były zastrzeżone dla szlachty,
 - wprowadził do armii surową dyscyplinę,
 - rozpoczęto budowę licznych fortyfikacji,

- wprowadził **bardzo wysokie podatki**,
- **zreformował administrację** – wprowadzono zhierarchizowany i scentralizowany system urzędów. Powiaty podporządkowano kamerom, które kierowały prowincjami, a te podporządkowano Generalnemu Dyrektoriatowi Finansów, Wojny i Domen.
- **zlikwidował organy samorządu szlacheckiego**

d) Fryderyk II Wielki (1740 – 1786)

- rozbudował administrację centralną, którą kontrolował osobiście,
- powiększył armię do 195 tys. (1786 r.),
- rozbudował policję,
- uzależnił pełnienie urzędu od wykształcenia i zasług,
- **reforma szkolnictwa** :
 - 1763 – wprowadził przymus edukacyjny wobec dzieci płci męskiej,
 - zreformował program nauczania, kładąc nacisk na umiejętności potrzebne w gospodarce,
 - uniwersytety miały kształcić głównie prawników i urzędników,
 - szkoły uległy laicyzacji (stały się świeckie),
 - podnosił kompetencje nauczycieli,
- **reforma sądownictwa**
 - skodyfikował prawo Brandenburgii i Prus – dzięki czemu po jego śmierci w 1794 r. wydano Powszechne Prawo Krajowe,
 - uprościł procedury sądowe,
 - zakazał stosowania tortur,
 - doprowadził do podniesienia kompetencji sędziów,
- **polityka wobec Kościoła – był głową Kościoła luterańskiego i dążył do podporządkowania Kościoła katolickiego**:
 - wprowadził tolerancję religijną,
 - odebrał duchowieństwu kontrolę nad szkołami, które stały się świeckie,
 - objął kontrolą państwa wszystkie organizacje kościelne,
 - kler katolicki poddał kontroli administracji,
 - sekularyzacja większości dóbr kościelnych – majątki Kościoła katolickiego przechodziły na własność państwa,
 - zmienił granice diecezji katolickich tak, by pokrywały się z granicami państwa,
- **polityka ekonomiczna**:
 - wprowadził wysokie cła ochronne ,
 - zwiększył eksport kosztem importu,
 - wielkie banki, handel czy manufaktury zostały objęte monopolem państwowym,
 - pojawiły się nowe gałęzie produkcji – jedwabnictwo
 - zmiany w rolnictwie – nowe uprawy (ziemniaki), wprowadzanie maszyn rolniczych (mechanizacja), kolonizacja nowych obszarów (osuszanie bagien)
 - dbał o rozwój dróg lądowych i wodnych

Nadal najważniejszą warstwą społeczeństwa była szlachta – junkrzy, która nadal zachowała swoje przywileje:

- wyłączne prawo do posiadania majątków ziemskich,
- zwolnienie z podatków, służby wojskowej i akcyzy.

3. Cesarstwo Austriackie – sytuacja polityczna

a) wojna o sukcesję hiszpańską 1701 – 1714

Po śmierci ostatniego władcy z dynastii hiszpańskich Habsburgów tron Hiszpanii otrzymał wnuk króla Francji Ludwika XIV – Filip V Burbon. Bojąc się wzrostu wpływów Francji Austria, Anglia i Holandia wypowiedziały Francji wojnę, którą ta przegrała. Hiszpania przekazała Austrii Niderlandy Południowe (Belgię), księstwo Mediolanu, Sycylię, Królestwo Neapolu.

b) walka o sukcesję polską 1733 – 1735

Stanisław Leszczyński, zięć króla Francji Ludwika XV, został wybrany królem Rzeczypospolitej, po śmierci Augusta II Wettina. Jego wybór popierała Francja i Hiszpania, a sprzeciwiała się Austria i Rosja. W Niemczech i w Italii Austriacy zostali pokonani i musieli przystać na niekorzystne dla nich warunki pokoju. Francja uzyskała Lotaryngię, w której osiadł Stanisław Leszczyński po wyjeździe z Polski. A Hiszpania odzyskała Królestwo Neapolu z Sycylią. Królem Polski został ostatecznie popierany przez Austrię i Rosję August III Wettin.

c) wojna o sukcesję austriacką 1740 – 1748

Na mocy **sankcji pragmatycznej** z 1713 r. tron austriackich Habsburgów nie musiał już być dziedziczony po mieczu lecz mogła go odziedziczyć kobieta. Poza ty Austria, Czechy i Węgry przekształcone zostały w jednolite państwo. Po śmierci Karola VI Habsburga tron austriacki miał przejść w ręce jego córki Marii Teresy. Wybuchła wojna o tron. Pretensje wysunęli elektorzy Bawarii i Saksonii, których poparli władcy Francji i Prus. Maria Teresa musiała oddać Prusom Śląsk. Pokonała pozostałych przeciwników i utrzymała tron i jedność kraju.

d) wojny śląskie 1740 – 1742, 1744 – 1746

Wojny między Prusami a Austrią, podczas wojny o sukcesję austriacką. Z trudnej sytuacji Marii Teresy skorzystał Fryderyk II atakując Śląsk. Chciał zyskać ten obszar bogaty w surowce naturalne. Wojska pruskie zajęły prawie cały Śląsk. Na mocy pokoju we Wrocławiu Śląsk został przyłączony do Prus. Podczas drugiej wojny wojska pruskie dotarły aż pod Pragę. Na mocy pokoju w Dreźnie Śląsk pozostał w granicach Prus.

e) wojna siedmioletnia 1756 – 1763 - trzecia wojna śląska.

Głównym celem Austrii stało się odzyskanie Śląska. Austria stworzyła koalicję antypruską w skład której weszła Francja, Saksonia, Rosja i Szwecja. Państwa te sprzeciwiały się wzrostowi potęgi Prus. Prusy poparła Anglia, dla której największym wrogiem była Francja. Po wycofaniu się z koalicji antypruskiej Rosji (na tronie zasiadł Piotr III, sojusznik Prus) i Francja, Austria musiała uznać swoją porażkę. Maria Teresa ponownie uznała władzę Prus nad Śląskiem (pokój w Hubertusburgu).

4. Reformy w Cesarstwie Austriackim

a) reformy Marii Teresy (1740 – 1780),

▪ reformy administracyjne

- centralizacja najwyższych organów władzy – Maria Teresa utworzyła Radę Państwa by pomogła w zarządzaniu państwem,
- aby skonsolidować państwo wewnętrznie wprowadzono nowy podział terytorialny na 15 prowincji,
- rozbudowana została administracja – wprowadzono instytucje centralne zajmujące się polityką zagraniczną, wewnętrzną, skarbem o wojskiem (nowożytny rząd)
- funkcje urzędnicze zależały od wykształcenia,

- urzędnicy otrzymywali pensję; wprowadzono pewne prawa socjalne: dodatek za wystugę lat, renty,

- **polityka wobec Kościoła**

- zaczęto likwidować klasztory i przejmować ich dobra,

b) reformy Józefa II (1780 – 1790)

- **reforma administracji**

- rozdzielono administrację lokalną od sądownictwa

- **reformy wojskowe**

- zwiększono liczebność armii do 100 tys.,
- przeprowadzono reformę armii, wprowadzając pobór rekruta,

- **reformy gospodarcze**

- wprowadzono stały podatek dochodowy obciążający wszystkie warstwy społeczeństwa,
- zniesiono poddaństwo osobiste chłopów w Austrii, Czechach i Galicji (1781) oraz na Węgrzech (1785),
- prowadzono politykę merkantylizmu,
- zniesiono cła,
- 1781 – 1785 – zniósł poddaństwo osobiste chłopów,
- zniesiono pańszczyznę (reformę zawieszono),

- **stosunki państwo - Kościół – józefinizm.** Polityka wobec Kościoła miała na celu ograniczenie jego znaczenia politycznego i ekonomicznego. W tym celu:

- zlikwidowano zakony z wyjątkiem tych, które zajmowały się opieką nad chorymi bądź edukacją,
- zlikwidowano część klasztorów, a dochody z przejętych dóbr przeznaczono na fundusz religijny, z którego utrzymywano szpitale i szkoły, a także wypłacano pensje duchowieństwu,
- zniesiono przywileje podatkowe duchowieństwa,
- zmniejszono liczbę księży w parafiach,
- hierarchię kościelną podporządkowano państwu,
- Józef II ogłosił patent religijny, który zrównał w prawach protestantów i katolików (1781) – tzw. **patent tolerancyjny**,

- **reforma oświatowa:**

- objęto szkolnictwem elementarnym wszystkich mężczyzn,
- utworzono świeckie szkoły ludowe (podstawowe) i średnie,
- ujednolicono szkolnictwo ponadpodstawowe,
- zreformowano uniwersytety, które miały kształcić urzędników

- **reforma sądownictwa:**

- opracowano i wydano nowy kodeks karny (1769),
- wprowadzono zasadę równości wszystkich ludzi wobec Boga i prawa,
- zlikwidowano tortury,
- ograniczono stosowanie kary śmierci,
- ograniczono wolność słowa,
- rozbudowano tajną policję.